

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 23454-10-17

ניתן ביום 15 ינואר 2019

המערער

אורן לוי

המשיב

המוסד לביטוח לאומי

בפני: השופטת סיגל דוידוב-מוטולה, השופט רועי פוליאק, השופט אילן סופר
נציגת ציבור (עובדים) גברת מיכל בירון בן גרא, נציג ציבור (מעסיקים) מר אמנון גדעון

בשם המערער – עו"ד שי ליזרוביץ

בשם המשיב – עו"ד לירון דגון

מיני-רציו:

* המערער, אינסטלטור במקצועו, הניח תשתית עובדתית מספקת למיקרוטראומה. נפסק כי בכל אחד מימי עבודתו ובמשך כשעתיים עד שלוש בכל יום, המערער ביצע כריעה ממושכת על הברכיים תוך ניעות חוזרות ונשנות של הברכיים וחיכוך בקרקע, שנמשכו לפחות חצי שעה ברציפות. לפיכך, הדיון הוחזר לביה"ד האזורי לשם מינוי מומחה שיקבע האם קיים קשר סיבתי בין תנאי עבודתו של המערער ובין הליקוי בברכיו.

* עבודה – תאונת עבודה – קביעה בדבר מיקרוטראומה

* עבודה – תאונת עבודה – מיקרוטראומה

* עבודה – תאונת עבודה – הוכחת קשר סיבתי

* עבודה – תאונת עבודה – מינוי מומחה

ערעור על פסק דין של ביה"ד האזורי אשר דחה את תביעת המערער, אינסטלטור במקצועו, להכיר בפגיעה בברכו כ"פגיעה בעבודה" לפי תורת המיקרוטראומה. ביה"ד קיבל את עמדת המשיב כי עבודתו של המערער הייתה במצב ניח ולא כללה תנועות חוזרות ונשנות או שהיו כרוכות בחבלות חוזרות ונשנות בברכיים. הדיון נסב אודות השאלה האם במהלך הכריעה על ברכיו ביצע המערער, תנועות חוזרות ונשנות אשר יצרו חיכוך בין ברכיו לקרקע שעליה כרע, או שמא, שהה במצב ניח כטענת המשיב.

בית הדין הארצי לעבודה (מפי השופט א' סופר ובהסכמת השופטים ס' דוידוב-מוטולה, ר' פוליאק ונציגי הציבור מ' בירון בן גרא, א' גדעון) קיבל את הערעור ופסק כי:

על פי הפסיקה, כדי להכיר בקיומה של פגיעה בדרך של מיקרוטראומה על הנפגע להוכיח קיומו של רצף אירועים חוזרים ונשנים, משך זמן ממושך ובתדירות גבוהה. ביחס למהות התנועות נקבע כי הן אינן חייבות להיות זהות, אלא "זהות במהותן", דהיינו דומות האחת לרעותה ובלבד שיפעלו על מקום מוגדר. כן נקבע כי תדירות התנועות אינה חייבת להיות קבועה וסדירה, קרי ברציפות וללא הפסקות ביניהן, וניתן לבודד פעולות אלו אצל המבוטח ממכלול הפעולות שהוא מבצע במהלך יום עבודתו. כמו כן, יש להראות כי התנועות חוזרות ונשנות בתכיפות הנמשכת על פני פרק זמן מספיק לגרימת הנזק המצטבר הפוגע בכושר עבודת הנפגע.

ההלכה הפסוקה בעניין מיקרוטראומה לברכיים מחייבת את הנפגע להוכיח כי הנזק שנגרם לו נוצר תוך כדי תנועה ולא כתוצאה מתנוחה סטטית. ככלל, תנוחה הגם שהיא עשויה לגרום לנזקים גופניים אינה מקיימת את יסודות המיקרוטראומה, באשר אין בה תנועה חוזרת ונשנית. ולכן, אין בכוחה לבסס עילת תביעה להכרה בליקוי שהוא תוצאה של פגיעה בעבודה. בהתאם נדחו תביעות שעניינן עמידה ממושכת על הרגליים או על הברכיים. בעניין ביטון נדונה תביעה להכרה במיקרוטראומה ברכית ונקבע כי אין די בעצם השהייה בעמדת רכינה על הברך למשך פרקי מסוימים לצורך ביצוע פעולות האחזקה, בין אם ברכינה על הברך על הסולם ובין אם ברכינה על הברכיים מתחת לשולחנות, כדי להקים תשתית מיקרוטראומטית שכן מדובר במצב סטטי. בהתאם, נקבע כי יש להוכיח תנועות ברכיים חוזרות ונשנות או לחלופין חבלות חוזרות ונשנות בברכיים.

בשונה ממקרים אלו, המערער הניח תשתית עובדתית מספקת למיקרוטראומה. לא נסתרו טענות המערער לפיהן עבודתו בוצעה בכריעה וכללה תנועות חוזרות ונשנות של ברכיו שחורגות מתנועות של הפניית הגוף אלא משקפות תזוזה, תוך הפעלת לחץ וחיכוך של ברכיו כנגד משטח קשה. תנועות אלה, גם אם אינן זהות, הן דומות באופיין; כך גם לא נסתר כי עבד באופן קבוע מדי יום ויום במשך שעותיים שלוש (במצטבר) על ברכיו; וכי בכל פעם הוא עבד בדרך זו, ותוך תנועות חוזרות ונשנות, ברצף בין חצי שעה לשעה לפחות. תמונה עובדתית זו מהווה תשתית מספיקה לתורת המיקרוטראומה, שכן ניתן לבודד פרקי זמן רצופים במהלך כל יום עבודה בהם ביצע המערער תנועות חוזרות ונשנות בברכיו, החורגות ממנח גרידא. לפיכך, התיק הוחזר לביה"ד האזורי לצורך מינוי מומחה על יסוד התשתית העובדתית הנ"ל, שיקבע האם קיים קשר סיבתי בין תנאי עבודתו של המערער ובין הליקוי שנוצר בברכיו.

פסק דין

השופט אילן סופר

1. לפנינו ערעור על פסק דינו של בית הדין האזורי בתל אביב (השופטת אירית הרמל; [בי"ל 12725-04-15](#)) [פורסם בנבו] אשר דחה את תביעת המערער להכיר בפגיעה בברכו כ"פגיעה בעבודה" לפי תורת המיקרוטראומה.

רקע עובדתי

2. המערער, יליד 1977, עובד מאז שנת 1999 (ומלבד בשנת 2013) כאינסטלטור, בעסק משפחתי הנותן שירותים ללקוחות פרטיים. המערער עובד מדי יום בין השעות 9.00 ל - 18.00, ועיקר עיסוקו הוא איתור ותיקון תקלות בצנרת. לטענתו, במסגרת תפקידו ביצע עבודות חוזרות ונשנות בעלות אופי דומה, אשר דרשו ממנו לכרוע על ברכיו לזמן ארוך. גדר המחלוקת בערעור שלפנינו נוגעת לשאלה האם במהלך כריעה זו ביצע המערער, תנועות חוזרות ונשנות אשר יצרו חיכוך בין ברכיו לקרקע שעליה כרע, או שמא, שהה במצב נייח כטענת המשיב.

3. בשנת 2007 החל המערער לסבול מכאבים בברכיו. המערער פנה לראשונה לטיפול רפואי בשנת 2010 וביום 10.4.2014 הגיש את התביעה להכיר בליקוי בברכו כ"פגיעה בעבודה". ביום 1.12.2014 דחה המשיב את תביעתו של המערער בטענה כי לא הוכח קיומו של אירוע תאונתי או נזק שנוצר מאירועים תאונתיים זעירים, וכי הליקויים הרפואיים מהם סובל המערער נוצרו על רקע תחלואתי טבעי שאיננו קשור לעבודה. המערער הגיש לבית הדין תביעה כדי שזה יכיר בפגיעתו כפגיעה בעבודה על פי תורת המיקרוטראומה.
4. בית הדין האזורי, שמע עדותו של המערער, ודחה את התביעה לאחר שקבע כי המערער לא הוכיח תשתית עובדתית הדרושה ליישום תורת המיקרוטראומה. בית הדין קיבל את עמדת המשיב כי עבודתו של המערער הייתה במצב נייח ולא כללה תנועות חוזרות ונשנות או שהיו כרוכות בחבלות חוזרות ונשנות בברכיים.
5. המערער ערער לפנינו על פסק דינו של בית הדין. נביא בקצרה את טענות הצדדים בערעור שלפנינו.

טענות הצדדים בערעור

6. המערער טוען כי המשיב הרחיב חזית בכך שבתחילת ההליך שהתנהל בפני בית הדין קמא טען כי מצבו הרפואי של המערער נובע ממצב קודם. זאת מבלי שביקש לעיין בתיקו הרפואיים. רק לאחר שעייין בתיקים הללו, טען המשיב כי עבודתו של המערער הייתה במצב נייח ולא כללה תנועות במנח כריעה. זאת, לטענת המערער, הרחבת חזית אסורה.
- זאת ועוד, המערער טוען כי בית הדין שגה בקביעותיו כי עבודתו הייתה במצב נייח, שעה שהצליח להוכיח כי עבודתו כללה תנועות רבות חוזרות ונשנות כאשר כרע על ברכיו. לטענת המערער במהלך חקירתו הנגדית תיאר את הפעולות הרבות שהוא נדרש לבצע באופן יום יומי בעודו כורע על ברכיו ובהן: שבירת אריחים, איתור ופתיחת סתימות, שימוש בכלי עבודה ועוד. לטענת המערער במהלך ביצוע הפעולות הללו, אשר נעשו אינספור פעמים במהלך עבודתו, היה עליו להפעיל כוח באמצעות פלג גופו העליון כאשר ברכיו מונחות על הקרקע הקשה. בפעולות אלה חיכך המערער את ברכיו כנגד הקרקע באופן עקבי, דבר שהביא לטענתו לנזק שנגרם לברכיו. בעניין זה המשיך המערער וטען כי אומנם התנועות שביצע על ברכיו היו תנועות קטנות, אך אין בעובדה זו לשלול את הכרתו כנפגע עבודה על פי תורת המיקרוטראומה.

7. המשיב טוען כי כל טענותיו של המערער מופנות כלפי קביעותיה העובדתיות של הערכאה הדיונית, קביעות שעל פי רוב נמנע בית הדין מלהתערב בהן. זאת ועוד, מתייחס המשיב לטענת המערער להרחבת חזית וגורס כי לא הייתה הרחבה אסורה בשל כך שסוגיית מנח ביצוע העבודה היא נגזרת ישירה של הפלוגתאות בתיק.

בתביעתו של המערער לא התקיים התנאי הבסיסי לקיומה של מיקרוטראומה בברכיו משעה שבית הדין קבע כי המערער ביצע את עבודתו כאשר ברכיו מונחות על הקרקע במצב ניח. בכך, טוען המשיב כי המערער לא הצליח להוכיח תשתית עובדתית לפגיעה על פי תורת המיקרוטראומה. כמו כן, טוען המשיב כי הפעולות אשר ביצע המערער בעודו כורע על ברכיו היו פעולות שונות ולא פעולות חוזרות ונשנות זהות או דומות במהותן כפי שנדרש על מנת להוכיח נזק שנוצר על דרך המיקרוטראומה (אם כי יודגש כי הטענה בדבר עבודה מגוונת לא נטענה במסגרת הסיכומים בבית הדין האזורי).

המשיב ממשיך וטוען כי המערער ביצע עבודות במנחים משתנים כגון עמידה והישענות על קיר. על כן, לדעתו, בשונה מרצף שבמשך כל יום עבודתו נמצא על ברכיו, לפי העובדות העולות מן התיק שלפנינו לא מתגלות עובדות המאפשרות להוכיח נזק שנוצר בשל תנועות חוזרות ונשנות.

הכרעה

8. לאחר שמיעת טענות הצדדים, עיון בנימוקיהם בכתב, ובכלל החומר המצוי בתיק, הגענו לכלל מסקנה כי דין הערער להתקבל. מצאנו כי התשתית הראייתית שעמדה בפני בית הדין האזורי מחייבת קביעה עובדתית שונה מזו שבית דין האזורי הסיק. את טעמינו לכך נפרט להלן.

9. בטרם נתייחס לטענות המהותיות לענייננו ייאמר כי המשיב מסר למערער במכתב הדחייה כי לא הוכחו "אירועים תאונתיים זעירים תוך כדי ועקב העבודה". על טענה זו חזר המשיב בכתב ההגנה ובסיכומיו בפני בית הדין קמא. טענה זו מקפלת בתוכה את העובדה לפיה לטענת המשיב, המערער ביצע את עבודתו במנח סטטי ולא תוך כדי ביצוע פעולות חוזרות ונשנות. על כן, דין הטענה להרחבת חזית להידחות.

10. על פי הפסיקה כדי להכיר בקיומה של פגיעה בדרך של מיקרוטראומה על הנפגע להוכיח קיומו של רצף אירועים חוזרים ונשנים, משך זמן ממושך ובתדירות

גבוהה. ביחס למהות התנועות נקבע כי הן אינן חייבות להיות זהות, אלא "זהות במהותן", דהיינו "דומות האחת לרעותה ובלבד שיפעלו על מקום מוגדר". כן נקבע כי תדירות התנועות אינה חייבת להיות קבועה וסדירה, קרי ברציפות וללא הפסקות ביניהן, וניתן לבודד פעולות אלו אצל המבוטח ממכלול הפעולות שהוא מבצע במהלך יום עבודתו. כמו כן, יש להראות כי התנועות חוזרות ונשנות "בתכיפות הנמשכת על פני פרק זמן מספיק לגרימת הנזק המצטבר הפוגע בכושר עבודת הנפגע". (עב"ל (ארצי) 53422-03-15 בכור – המוסד לביטוח לאומי [פורסם בנבו] (6.3.2016)).

11. ההלכה הפסוקה בעניין מיקרוטראומה לברכיים מחייבת את הנפגע להוכיח כי הנזק שנגרם לו נוצר תוך כדי תנועה ולא כתוצאה מתנוחה סטטית.

בית דין זה פסק כי ככלל, תנוחה הגם שהיא עשויה לגרום לנזקים גופניים אינה מקיימת את יסודות המיקרוטראומה, באשר אין בה תנועה חוזרת ונשנית. ולכן, אין בכוחה לבסס עילת תביעה להכרה בליקוי שהוא תוצאה של פגיעה בעבודה. בהתאם נדחו תביעות שעניינן עמידה ממושכת על הרגליים או על הברכיים (עב"ל (ארצי) 19905-02-13 המוסד לביטוח לאומי – מוייז יניפיליז, [פורסם בנבו] (3.7.2014) והאסמכתאות שם; עב"ל (ארצי) 373/08 רינה אדיבי – המוסד לביטוח לאומי, [פורסם בנבו] (18.11.2008); עב"ל (ארצי) עב"ל (ארצי) 28951-10-11 יהודה שטרית – המוסד לביטוח לאומי, [פורסם בנבו] (27.5.2013); עב"ל (ארצי) 1374-10-11 עפר אבשלום – המוסד לביטוח לאומי, [פורסם בנבו] (10.9.2014); עב"ל (ארצי) 25019-08-15 ערוסי נ' המוסד לביטוח לאומי [פורסם בנבו] (30.03.2016)).

בעניין שלמה ביטון נדונה תביעה להכרה במיקרוטראומה ברכית, ונקבע כי "אין די בעצם השהייה בעמדת רכינה על הברך למשך פרקי מסוימים לצורך ביצוע פעולות האחזקה, בין אם ברכינה על הברך על הסולם ובין אם ברכינה על הברכיים מתחת לשולחנות, כדי להקים תשתית מיקרוטראומטית, שכן מדובר במצב סטטי" (עב"ל (ארצי) 49533-12-10 שלמה ביטון – המוסד לביטוח לאומי [פורסם בנבו] (23.1.2012)). בהתאם, נקבע כי יש להוכיח תנועות ברכיים חוזרות ונשנות או לחלופין חבלות חוזרות ונשנות בברכיים (עב"ל (ארצי) 51716-09-16 נאיף סכראן – המוסד לביטוח לאומי [פורסם בנבו] (17.10.2018); עב"ל (ארצי) 421/09 המוסד לביטוח לאומי – בן סימון [פורסם בנבו] (8.3.2010)).

12. בשונה ממקרים אלו, כפי שעולה מכלל הראיות שהובאו בפני בית הדין האזורי, שוכנענו כי המערער הניח תשתית עובדתית מספקת למיקרוטראומה. כך בכל אחד

מימי עבודתו ובמשך כשעתיים עד שלוש בכל יום המערער ביצע כריעה ממושכת על הברכיים תוך ניעות חוזרות ונשנות של הברכיים וחיכוך בקרקע, כאשר בכל פעם נמשכו תנועות חוזרות ונשנות אלו לכל הפחות חצי שעה ברציפות.

בתצהירו מסר המערער כי בעת ביצוע העבודות "הברכיים שלי זזות ומשתפשות ברצפה אינספור פעמים הן במהלך בדיקות ונסיון לאתר מקור של נזילות ותקלות והן במהלך תיקון עצמו של תקלות שנעשה תוך הנעת פלג הגוף העליון, תוך שימוש בכלי עבודה והפעלת כוח בפלג הגוף העליון" (סעיף 8 לתצהיר המערער).
 המערער כלל לא נחקר על סעיף זה במסגרת חקירתו הנגדית. כמו כן, ציין המערער כי "ישנן עבודות קצרות שנמשכות כחצי שעה עד שעה וישנן עבודות מסובכות יותר ומורכבות שנמשכו שעות. כמעט תמיד מצאתי את עצמי מבצע את עבודות איתור התקלה ותיקונה על גבי הברכיים, כשאני מניח את פלג גופי העליון ומזיז בגין כך את הברכיים אינספור פעמים, תוך שפשוף הברכיים ברצפה, כך שמרבית משקלי על הברכיים ולעיתים הייתי מתקשה לקום בשל כאבים, תחושת לחץ וכאב חד" (סעיף 10 לתצהיר המערער).

בחקירתו הנגדית סיפר המערער על עבודות עם לקוחות פרטיים בלבד, בפתיחת סתימות מתחת לכיורים, פירוק צנרת, הכנסת ספירלה חשמלית לתוך צינור, הרכבת הצנרת, (עמוד 7 שורות 11-18) איתור נזילות, פירוק ריצוף, חיתוך צינורות והרכבת חדשים (עמוד 7 שורות 32-33, עמוד 8 שורות 1-13). עבודה זו התבצעה בכריעה תוך ניעות חוזרות ונשנות:

"ש. בכל המהלך של העבודה אתה מאותה נקודה עומד?

ת. אני לא עומד קבוע באותו מקום, אני צריך לפעמים לזוז ולהישען כי זה מקום מצומצם....

ש. תוכל לתת דוגמאות לעבודות נוספות שהיית מבצע?

ת. כן. יש גם פתיחת סתימה בקופסאות בחדר אמבטיה, יש דליפות ותיקון נזילות בצינורות ביוב של אסלות שגם שם צריך לתקן, להוציא את האטם שהכל נעשה על הברכיים כי זה מקום צפוף. העמידה על הברכיים היא לא סטטית אבל זה מקום קטן" (עמוד 8 שורות 17 – 27).

וביחס לשאלות הנוגעות למשך הזמן שהיה המערער שוהה על ברכיו עלה כי פעולת פתיחת סתימה ארכה בין שעה לחצי שעה וכי בפעולת חילוץ אטם היו תנועות למרות שמדובר במקום קטן:

- ”ש. כל הפעולה הזו שתי הברכיים מונחת על הרצפה?**
- ת. כן. **זה לוקח חצי שעה שעה.** לפעמים הכל נראה על פניו תמים. במקרה הפשוט צריך לחזור **על הפעולה בין 3-4 פעמים עד לפתיחת הסתימה.** הפעולה אורכת **בין 15 דקות בהרבה מאד מקרים.** צריך לחזור על הפעולה כי זה לא תמיד פותח או שזה פותח ב 100%. ” (עמוד 7 שורה 18 עד שורה 21 לפרוטוקול).
- ש. הפעילות שאתה עושה היא לעבוד מצד אחד לצד השני?**
- ת. החילוץ של האטם הישן הוא זה שלוקח הרבה זמן, היא מתיישנת מהאוויר, חייבים להוציא את האטם הישן ואז ניתן למלא כמו שצריך. היא פעולה שהמון כריעות הן בעניין הזה. ” (עמוד 8 שורה 25 עד שורה 30 לפרוטוקול).

גם **בהודעתו לחוקר המוסד** מיום 21.7.2014 המערער סיפר כי הוא עובד בכריעה על ברכיו במשך שעותיים עד שלוש בממוצע ביום בעבודה של תיקון צנרת מים, סתימות בביוב וניזילות (עמוד 1 שורה 22 עד שורה 23 להודעת המערער בפני חוקר המשיב). על אף שהמערער לא הביא עדים לתמיכה בגרסתו, המשיב לא כפר בהיקפי העבודה הנטענים או במתכונת העבודה, ולמעשה גם לא בכך ששעותיים-שלוש ביום המערער נדרש לכרוע על ברכיו או בכך שכל עבודה ארכה לפחות חצי שעה ברצף. ויוטעם כי המשיב חזר וטען בסיכומיו בשתי הערכאות כי מדובר במנח כפי שבית הדין האזורי סבר. כאמור דעתנו בעניין זה שונה על יסוד התשתית העובדתית שהמערער טען לה ולא נסתרה.

13. על כן, לא נסתרו טענות המערער כפי שעלו בתצהירו ובחקירתו הנגדית לפיהן עבודתו השגרתית והיום-יומית התרכזה בעבודות אינסטלציה ללקוחות פרטיים שכללה בעיקר פתיחת סתימות מתחת לכיורים בביוב, איתור ניזילות מתחת לריצוף. העבודה בוצעה בכריעה וכללה תנועות חוזרות ונשנות של ברכיו שחורגות מתנועות של הפניית הגוף אלא משקפות תזוזה, תוך הפעלת לחץ וחיכוך של ברכיו כנגד משטח קשה. תנועות אלה, גם אם אינן זהות, הן דומות באופיין; כך גם לא נסתר כי עבד באופן קבוע מדי יום ויום במשך שעותיים שלוש (במצטבר) על ברכיו; וכי בכל פעם הוא עבד בדרך זו, ותוך תנועות חוזרות ונשנות כאמור, ברצף בין חצי שעה לשעה לכל הפחות. תמונה עובדתית זו מהווה תשתית מספיקה לתורת

המיקרוטראומה, שכן ניתן לבודד פרקי זמן רצופים במהלך כל יום עבודה בהם ביצע המערער תנועות חוזרות ונשנות בברכיו, החורגות ממנח גרידא. להסרת ספק נדגיש כי קביעתנו מתייחסת לעובדות הספציפיות כפי שעלו מתיק זה, וכאמור לא נסתרו.

סוף דבר

14. הערעור מתקבל. התיק מוחזר לבית הדין האזורי לצורך מינוי מומחה על יסוד התשתית העובדתית שפורטה בסעיף 13, אשר יקבע האם קיים קשר סיבתי בין תנאי עבודתו ובין הליקוי שנוצר בברכיו של המערער. המשיב יישא בהוצאות המערער על סך 4,000 ש"ח.

ניתן היום, ט' בשבט תשע"ט (15 בינואר 2019) בהעדר הצדדים ויישלח אליהם.

אילן סופר, שופט	רועי פוליאק, שופט	סיגל דוידוב-מוטולה, שופטת, אב"ד
מר אמנון גדעון, נציג ציבור (מעסיקים)	גברת מיכל בירון בן גרא, נציגת ציבור (עובדים)	

[בעניין עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, תקיקה ועוד באתר נבו – הקש כאן](#)

סיגל דוידוב-מוטולה 54678313-/-
נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה